

Digitales Brandenburg

hosted by Universitätsbibliothek Potsdam

Ḥamishah ḥumshe Torah

‘im 3 targumim ... pe. Rashi, u-ferush Rashbam u-ferush Mikhlal yofi min
R. Shelomoh ben Melekh u-ferush Be’er reḥovot ‘al diḳduḳe Rashi ...
ve-Sefer ha-Ḥinukh me-Rabenu Aharon ha-Levi be-sof kol ḥeleḳ

Sefer Shemot

Shelomoh ben Yitshaḳ

Frankfurt de-Oder, 544 [1783 oder 1784]

DN

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-10060

מפסיר ארבעה : יז כל עמודי הקצר סביב
מחשקים כסף וזיהם כסף ואדניהם נחשת :
יח ארך הקצר מאה באמה ורחב חמשים
בחמשים וקמה חמש אמורת שש משור
ואדניהם נחשת : יט לכל כלי המשכן
בכל עבדתו וכל יחדתיו וכל יחדת הקצר
נחשת :

ומפסיריו וה נתן חפכה לשלמה במלכוסא כסימון ה'
צויע יוסיון סל וסימון :

צויה עמודיהוון ארבעא וסמכיהוון ארבעא
יז כל עמודי דרתא סחור סחור מכבשי
כסף וזיהוון דכסף וסמכיהוון נחשא :
יח אורכא דדרתא מאה באמין ופוחיא
חמשין בחמשין ורומא חמש אמין דבין
שור וסמכיהוון דנחשא : יט לכל מאנ
משכנא בכל פולתניה וכל סכותי וכל סכ
דדרתא דנחשא :

ס ס ס

ס ס ס

כ ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו
אליה שמן זית וד כתיב למאור
להעלת נר תמיד : כא באהל מועד
מחוץ לפרכת אשר על העדות יערך אתו
אהרן ובניו מערב עד בקר לפני יהוה תקח
עולם לדורתם מאת בני ישראל :

מצוה צ"ח

ל כח

א ואתה הקרב אליה את אהרן
אתה וארבע בניו אתו מחוך בני ישראל
לכהנו לי אהרן נדב ואביהוא אלעזר
ואיתמר בני אהרן : ב ועשית בגדי קדש
לאהרן אתה קבוד ולתפארת : ג ואתה
תדבר אל כל חכמי לב אשר מלאתיו
רוח חכמה ועשו את בגדי אהרן לקדשו
לכהנו לי : ד ואלה הבגדים אשר יעשו
חשן ואפוד ומעיל וכתנת תשבץ מצנפת

ואבנט

רשי

כ ואת תפקיד ית בני ישראל ויסגון
לך משח זיתא דכניא כתישא
לאהרן לאדלקא בזעינא חרינא :
כא במשכן זימנא מבנא לפרוכתא דעס
סהרותא יסדר יתיה אהרן ובנויה מרמשא
עד צפרא קדם יי קים עלם לדריהוון מן
בני ישראל : א ואת קרב לנתך ית אהרן
אחור וית בניו עמיה מנו בני ישראל
לשמשא קדמי אהרן נדב ואביהוא אלעזר
ואיתמר בני אהרן : ב ותעביד לבושי
קודשא לאהרן אחור ליקר ולתושבחה :
ג ואת תמליל עם קדמי לבא
דאשלמית עמהוון רוח הוכמתא ויעבדו ית
לבושי אהרן לקדשותיה לשמשא קדמי :
ד ואילין לבושיא דיעבהוון חושנא ואיפודא
ומעילא

איות וסני שליש חקש עולות וכן לכח השנית וארבע עמודים למסך הריו עמודים למורה כנגד י לערס : (יז) כל עמוד
הקצר סביב וזוכר : לפי שלח פירש ויון חשקים ואלה כחשת חלה ללמון ולדרום חלל למורה ומעריב לא לחפור ויון וחשקים ואלה
כחשת לכן כחילמד כאן : ארך הקצר הגמון וידרום שני המורה לערס טאכ בלחם : (יח) ורחב המשים בחמשים
חזר סמורה הית הערוכעת חששים על חשמים שהמשכן ארכו שלשים ורחבו עשר העמיד קורח פתחו כחשת כ' חזיונים של חורך סמור
נמנ

אֲרֵכָא וְחִמְרִיהוּן אֲרֵכָא י' כָּל עֲמֻדֵי דְרֵחָא הָזֵר הָזֵר מִכְּשִׁין כֶּסֶף וְיִהְיוּ כֶּסֶף וְחִמְרִיהוּן דְּנִקְשָׁא :
יח אֲרֵכָא דְרֵחָא מֵאָה אֶמֶן וּפְרִיקָא חֲמִישׁוֹן לְמַעְרְבָא וְחֲמִישׁוֹן לְמִדְיָנָא וְרִמָּא חֲמִישׁ אֶמֶן דְּבִין שְׁזָר וְחִמְרִיהוּן
דְּנִקְשָׁא : יט לְכָל מֵאָה מִשְׁקָא בְּכָל פְּרִלְחָנָה וְכָל מִתְחִי וְכָל מִתְחִי דְרֵחָא הָזֵר הָזֵר דְּנִקְשָׁא :

ס ס ס

ואתה כ וְאַתָּה תִּפְקֵד יח בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִסְכְּרוּ לָךְ מִשְׁחָא דְרֵחָא דְבִיָּא כְּמִישָׁא לְאַנְהוּרֵי לְאַדְלָקָא בּוֹצִיעֵיָא דְרֵחָא :
כא בְּמִשְׁכְּנוֹ יִמְנָא מִקְרָא לְפִרְגוּדָא דְעַל סְפִדוּקָא יִסְדֵר יְמִיהָ אֲהָרֵן וּבְנֵי מִן בְּמִשָּׁא וְעַד צִפְרָא קִדְּם
י' קִיָּם עוֹלָם לְדִרְהוּן מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל : א וְאַתָּה קָרֵב לוֹוֶתְךָ וְגו' : ב וְתַעֲבִיד לְבוּשָׁא דְקוּדְשָׁא וְגו' :
א וְאַתָּה תְּמַלִּיל עִם כָּל חֲמִיָּי לְפָא דְאַשְׁלִימִיָּת עֲמֵהוּן רֵחָא דְחֻקְמָתָא וְעֲבָדוּ יח לְבוּשֵׁי אֲהָרֵן וְגו' : ד וְאַלְוִן
לְבוּשֵׁיָא

רש"י

כחלא כלו בחיזים הפנימיים וכלה ארכו למוסר ל' נחלאו כל' אמה רוח לחוריו בין הקלעים שבמערב ליריעות של אחורי המסך ורחב המסך
עשר אמות באמצע רוחב המסך נחלאו לו עשרים אמה רוחב לזפון ולדרום וזן קלעי החצר ליריעות המסך וזן למערב ומזמים על חומים
הצר לסכנו (עירובין נג) : וקומה חמש אמות : גובה מחונית החצר והוא רחב הקלעים : ואדניהם נחשת : להביא חזני
המסך שלא תאמר לא כאמרו אדני נחשת אלא לעמודי הקלעים אבל חזני המסך של זין אחר כך נראה כענין שלכך חזר ושאלו :
(יט) לכל כלי רחמישן : שהיו זריכין להקטו וללהדרתו כגון מקבות לתקוע יתדותיו ועמודיו : יתרות : כיוון נגריב נחשת
עשוין ליריעות האהל ולקלעי החצר קשורים בנזירותים סביב סביב כשמוסרין כדי שלא תהא הרוח מתגיהתן ואיני יודע אם תחזיקו סאך או
קשורין ותלוין וכוכדן מכביד שיפלי היריעות שלא יבנו כרות ואומר חזני שזמן מוכיח עליהם שזם תקועין סאך לכן נקראו יתדות ומקרא
זה מסייעני (ישעיה לג) אהל כל יעני כל יסע יתדותיו נחש : חסלה פרישה הרומה

(כ) **ואתה תצוה** : זך : כלי שמורים כמו ששטנו במנחות ונגררו כראש היות וכו' (מנחות פו) : כתיב : הותים כותש
במכתשת ואינו טוחן כריסים כדי שלא יהו כו שורים וחרר שהניח טפה ראשונה ומניסן לריחים וטוחן : והשני השני
פסול למנורה וכשר למנחות שנאמר כתיב למאור ולא כתיב למנחות : להעלות נר המייד : מדליק עד שתהא שלהבת עולה מאליה
(שבת כ"א) : חמיד - כל לילה ולילה קרוי תמיד כמו שאתה אומר (במדרב"ד) עולה תמיד ואינו אלא מיום ליום : וכן מנחת
חמיתין כאמר תמיד ואינה אלא (ויקרא ג) מחמיתה בכקר ומחמיתה בערב : אבל תמיד האומר בלחם פעמים מנחת לשבת הוא :
(כ"א) מוערב עד בקר - תן לה מדה שתהא דולקת מוערב ועד בקר : ושיערו חכמים חזי לון ללילי טבת הארוכין וכן לכל הלילות
ואם יותר חין בכך כלום : (א) ואתה הקרב אליך - לאחר שתגמר מלאכת המסך : (ג) לקדשו לבהני לי : לקדשו להכניסו
בכהונה ע"י הכהנים שיהא כהן לי ולשון כהונה שירות הוא שנטר"ה כלעו : (ד) חשן - תכשיט כנגד הלב : אפור - לא שמתע
ולח

רשב"ם

ארכו שלמים ורחבו עשר - העמיד המסך על שפת חמשים וזן החמשה ושאר חצר מן המסך חמשים בחמשים מרובעים וכשלת
רוחית חצר עשרים אמה סכרי ארכו שלמים ונשאר חוריו למוערב עשרים ען החמשים של אורך מזה אמה ורחבו (עשרים) ס"א
של מסך עשרה) ונשאר לו צפון עשרים ען החמשים רוחב וכן לגד דרום : (יט) יתדותיו - הקשורים בקלעים ותוחנין אותן
בקרקע שלא יבוען ויריעות מלמטה לכאן ולכאן כותש : חסלה הרומה מן סוד רבינו שמואל
(כ) **ואתה תצוה** : תצוה - למעלה הוא אומר דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה לפי שעה לצורך המסך אבל כאן שזוה זה לכל
הדורות לתת שזן למאור לכל פנה ושכה לכך הוא אומר ואתה תצוה שיהא הלשון לפי שכל לשון צויה לדורות הוא -
וכה"א בת"כ וכמפרי כי כל לשון צויו אינו אלא מיד ולדורות - זך כלי שמורים הותים כבושים במכתשת כי העומים כריסים אינו זך
כל כך : (כ"א) לפירות לפני העדות : (ד) ואלה הכהנים וכו' כולם שמורים לפנינו : חשן לפי ענינו - ופשוטו כעין נרתק
וכי

מכלל יופי

(יט) (יתדותיו) - יתדות המושכן היו קשורים במותרים
אל יריעות האהרל ורזיו הקויעים היתדות בארץ
במנות המושכן כדי שלא תנע הרוח היריעות וכן
לקלעי החצר :
תצוה (כ) זך - בקמץ : כתיב - שמופישו ה"ל
שהיה כותש הותים במכתש ולא היה טוחן
כרחים כדי שלא יהיו בו שמורים ואחר שהוציא טפה
ראשונה היה מכניסן לרחים וטוחן ואוחו השמן שהוציא
ו"ל 46 מו 0

וְעָשׂוּ וְעָשׂוּ בְגָדֵי קָדֶשׁ לְאַהֲרֹן אֶתְיָד וְלִבְנָיו
 לְכַהֲנֵי־קִי : ה וְהֵם יִקְחוּ אֶת־תְּהֵבָה וְאֶת־
 הַתְּכֵלֶת וְאֶת־הַקָּרְנָמָן וְאֶת־תּוֹלַעַת הַשָּׁנִי
 וְאֶת־הַשֵּׁשׁ : פ וְעָשׂוּ אֶת־
 הַהַאֲפֹד זֶהְב־תְּכֵלֶת וְאַרְנָמָן תּוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ
 מִשׁוֹר מִעֵשֶׂה חֶשֶׁב : ז שְׁתֵּי כֶתֶפֶת חֶבְרַת
 יִהְיֶה־לָּו אֶל־שֵׁנֵי קַצְוֹתָיו וְהָבֵר : ח וְהַשֵּׁב
 אֲפָדָתוֹ אֲשֶׁר עָלָיו כִּמְעֵשֶׂהוּ מִמֶּנּוּ יִהְיֶה זֶהְב־
 תְּכֵלֶת וְאַרְנָמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשׁוֹר :
 ט וְלִקְחֶהָ אֶת־שְׁתֵּי אֲבְנֵי־שֹהַם וּפְתַחֲתָהּ
 עֲלֵיהֶם שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל : י שִׁשָּׁה
 מִשְׁמֹתֶם עַל הָאֲבֵן הָאֶחָת וְאֶת־שְׁמוֹת
 הַשֵּׁשֶׁה הַנּוֹתָרִים עַל־הָאֲבֵן הַשְּׁנִיָּה
 כְּתוּלְדָתָם : יא מְעֵשֶׂה קֶרֶשׁ אֶבֶן פְּתוּחִי
 חָתָם תַּפְתַּח אֶת־שְׁתֵּי הָאֲבָנִים עַל־שְׁמֹת
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִסְבָּת מִשְׁבָּצוֹת זֶהְב־תַּעֲשֶׂה

ומעילא וביתונא מרמאא מצנפתא והמניג
 ויעבדון לבושי קודשא לאהרן אהרן ולבניו
 לשמשא קדמי: ה ואינון יסבון ית דהקב
 וית תכלא וית ארנמא וית צבע זהורי וית
 בוץא: ו ויעבדון ית אפודא דהקב
 תכלא וארנמא צבע זהורי ובוץ שויר עוב
 אומן: ז מרתין כפתון מלפפן והון ל
 עד תרין סטרוהי ויתלפף: ח והמ
 תקוניה דיעוהי בעובדיה מגיה ויהי דהקב
 תכלא וארנמא וצבע זהורי ובוץ שויר:
 ט ותסב ית תרתין אבני בורלא ותניון
 עליהן שמהת בני ישראל: י ששה
 משמהתהון על אבנא דא וית שמה
 שתא דאשתארו על אבנא תנינה
 כתולדתהון: יא עובד אומן אבן טבא
 כתבי מפרש כנלף דעקא תגלוף ית תרתין
 אבניא

אותם רשי

ולא נזאתי ככריותא מי' תבניתו ולביאומר לי הוא חגורה לו וזאת חגורה רוח כרחם נב איש כמין סוגר סקרון פורטי"ט שחונת
 הסרות ככריות על הוסיס כך מעשהו מלמעט שאלהך (שמואל ב ו) וזוד חגור אפוד כד לעדנו מהאפוד חגורה היא - ואל"ה לוח
 שאין כאלה חגורה לכדה שרי לאמר (ויקרא ח) ויתן עליו את האפוד ואל"ה חגור ואל"ה חגור ואל"ה חגור ואל"ה חגור ואל"ה חגור
 לעדנו מהאפוד הוא חגור והאפוד סס תכשיט לכרוא"ה לומר מעלם שתי הכתפות שבו הוא קרוי אפוד שהרי כאלה שתי כתפות האפוד
 לעדנו מהאפוד סס לכד והתשכ סס לכד ואל"ה חגור סס לכד לכך א"ה חגור סס לכד סס לכד סס לכד סס לכד סס לכד סס לכד סס לכד
 סאלמר (ויקרא ח) ואל"ה לוח והתשכ הוא חגור של מעלה היונו ובכתפות קטנות סו - ועוד אומר לי לכו שיש דליה שאל"ה חגור סס לכד
 סתרגס ונתן וזוד חגור אפוד כד כרדוט דכון - ותרנס כמו כן מעילים כרדוטין כמעשה תחר אחות אכסלוס (שמואל ב ג) כי ס
 תלכאנה כנות החלך הסתולות ועעיליס: מעיל - הוא כמין חלוק וכן הכתונת אלה מהכעונת סמוך לכסרו וועעיל קרוי חלוק העליון
 השכך - עשויין משפלות לגוי והתכאלות הם כמין גמות העשויות בתכשיט וכל למוס קטנות אכניס טוכות וזוג ליות כמו שאלה
 בלכני האפוד מוסכות משהות נהב וכל"ה קוראין אותו קטנו"כ: מצנפת - כמין כיפת כובע סקרון קופ"ה שהרי סתוקוס אלו
 קורא להם קטנות ומתרגומין סופעין (סוכה מו): ואבנט - היא חגורה על הכתונת והאפוד חגורה על העיל כמו שעוטי כסו
 לבושתן ויתן עליו את הכתונת ויחגור אותו באבנט וילכס אותו את הנוביל ויתן עליו את האפוד: בגדי קדש - מתדנות המקושת
 לשתיעש אותם: (ח) והם יקחו - אותם חכני לכשיעשו הבגדים יקבלוין המתנדבים את זהם ואת התכלת לעשות תהן את
 הכנדים: (י) ועשו את האפוד - אם בלתי לכרס חגיגה האפוד והשן על סדר המקראות היו מרוטן פדקים וישנה הקורא
 כרדוטן לכך הרי כותב ועעיהם כיות שהוא לאען ירון קורא בו ואל"ה כאלפרם על סדר המקראות - האפוד - עשו כמין סוגר של כסו
 רוככות סוסיס וחוגר אותו ואל"ה חגור כנגד לבו ליעט ואל"ה חגור כמדת רחס גבו של אדם ויתר וועעיל עד עקבו והתשכ מתחבר כאלה
 על סני רחבו ועעיה אורג ואל"ה חגור כנגד לבהק ולחגור בו ובכתפות וזוכרות כמע אחד ליונין ואל"ה חגור ואל"ה חגור ואל"ה חגור
 קוית רחבו של סוגר וכעוקפן עומדות לו על שני כתפיו וכן כמין שתי רצועות עשויות וועוין האפוד הרומית כדו שיעור לוקמן אלל וית
 עקלן ומחלן וקפלות לענין למעט מתפיו ועע ואל"ה הוהם קטנות כהם אחת על כתף יעין ואל"ה על כתף שאלל והתשכנות כמות

כראשיכם

לכרשיא דעברון חרשנא ואפודא רמעיילא וכו' חגיגין קרבאן מצניפן נקמורין ונעברון לכרשי גוגי : ה והיונו יסבון
מן מכוניונו ית דהבא וגו' : ו ויעברון ית אפודא תכלא וגוי' : ז פרהין בתפין מלפפן והיונו ליה לתרין ספרין
בתלפין : ח והקשין טיכופיה דעלוי חי בעוקריה מניה יהי דבהבא וגוי' : ט והיסיכ ית תרבין מרגליין דבורלא
וגוי' : י שיקא מן קצת שקסטהוון על מרגלייא תרא וית שקסות שיקא דמ'שמירין על מרגליהא הנייקא ספרין
תי פלדוהוון : יא עובר ארמון והיונו מרגלייהא גלויף תקיק ומפשי חי בגלויף דעקא תגלויף גר מרפין מרגלייהא

על

ד'שיי

בראשית לפני כתיביו וסתי עבותות הוה תחכות כשתי טבעות שכתבן כשתי קנות דוחכו העליון אחת! למיין וחתת לשמאל וסתי ראשי
השררות תקועין במטבולת למיין וכן שני ראשי השררות השמאלית תקועין במטבולת שכתבן שמאל כוונת האשן תלוי במטבולת האפוד
על לכו ומלכו ועוד שתי טבעות כשתי קנות האשן בתחתית וכנגדם שתי טבעות כשתי כתפות האפוד ולמטה בראשו התחתון המזכיר
במשב טבעות האשן אל מול טבעות האפוד שוכסם זה על זה ומיכהן כפתיול תכלת תחוב בטבעת האפוד והאשן שיהא תחתית האשן דבוק
למשב האפוד ולא יחא דו ונדל הולך וחזור : זהב תכלת וארגמן חולעת שני ושיש מושר : חמשת מינים הללו מורין ככל
קוט וחוט היו מרדדין את הזהב כיון טקיס דקין וקוללין פתילים מהם וטוין אותוחם על זהב עים שחוטים של תכלת וחוט של זהב עם
שם חוטין של ארגמן וכן בתולעת שני וכן בשם שכל המינין חוטין בפול ששה וחוט זהב עם כל אחד ואחד ואחר כך שחר את כלם כאחד נמלא
חוטן כפול כ"ח וכן מופרש במס' יומא ולמד מן המקרא הזה דורקעו את פתי הזהב וקצן פתילים לעשות את פתילי הזהב בתוך התכלת
וכתוך האדמון וגומר . למדנו שחוט של זהב מור עם כל מינין וסין : מעשה הושב : כשר פירשתי שיהא אריות שתי קירות שאין
אריות שתי עכריה דומות זולו : (ז) שתי בתפיות וגו' . הסכיר נולמטה ומשב האפוד היא החגורה ולמודה לו מלמעלה דוגמת
סוכר הכסים ומגבו של כן היו מחוברת כחשב שתי חתיכות כיון שתי רעועות רחכות אחת כנגד כל כתף וכתף וזקפן על שתי כתפותיו
עד שנקבלות לפניו כנגד החזה ועל ידי חבורן לטבעות האשן נאחזין מלפניו כנגד לבו שאין נופלות כיוו שמופדש בענין והיו זקופות והולכות
כנגד כתפיו שתי אבנים שהם קבועות בהן אחד בכל אחת : אל שני קצותיו . אל רחבו של אפוד שלא היה רחבו אלא כנגד גבו של כן
ונכהו עד כנגד האזניים שקורין קוד"ש שחמר (יהזקאל ב"ד) לא יחברו כיוצא אין חוגרין במקום יעשה לא למעלה מאזניים ולא למטה
ומותנייהם אלא כנגד אזניהם : והכר . האפוד עם אותן שתי כתפות האפוד יחבר אותם במקום למטה כחשב ולא יארגס עמן אלא
ארגס לכד ואחר כך מחכרם : (ח) וחשב אפוררו . וחגור שעל ידו הוא נאספו ומתקנהו לכהן ומקשטו : אשר עליו . למעלה
כשפת הסכיר היא החגורה : כמעשהו . כאריות הסכיר מעשה חשב ומחמשת מינים כן אריות החשב מעשה חשב ומחמשת מינין :
מבנהו יהיה . עמו היה ארגו ולא יארגנו לכד ויחכרנו : (ז) בתולדותם כסדר שאלדו רחובן שמעון לוי ויהודה דן ונפתלי על האחת .
ועל השנית גד ואשר ישכר וכוון יוסף זבננין ונח עבן הוא כתר במקום תולדתו כ"ה אריות בכל אחת ואחת : (יא) מעשה חרש
אבן . מעשה חומן של אבנים חרש זה דבוק הוא לתוכה של אחריו ולפיכך הוא נקוד פתח בסופו . וכן (ישעיה מד) חרש עינים נטה קו
חרש של עינים . וכן (שם) חרש ברזל מעמד כל אלה

ד'שבים

וכס שהרי כפול היה ואפוד לשון מלכות שנתקטט בו ומכסה בו האדם למעלה מכל בגדיו : תשכן כעין גומות גומות הוא עשוי : מלפנת
כובע בראש כדכתיב ונניף זולוכה ואכנט אזור : לפי הפסג ומכנסים לא הורף להוכיח כאן שאינו מוכיח אלא בגדים הגדלים העשויים
ללכוד . (י) ועז את האפוד . אפוד וחטן וקני פירושם אך הני אפרם בהם דברים שלא נתפרשו : (ז) שתי כתפות יבזה לו
וגו' האפוד עשוי לפי דעתי כמו חני מלכות ומתנת על אדם ולמטה ומכסהו בין מלפניו בין מאחוריו . וזהו שכתב ויחגור אותן
במשב האפוד ויאפוד לו בו . שהמשב עשוי כמין אזור עשוי בתוך שפת האפוד בגוף האפוד והכתפות הללו שתייהם חוברות ממש וכל
וכל ומכסיש את כל הגוף של אדם ואחריו מנתנתו ולמעלה חזו שכתב פעם שתי וחובר שמלכד שהיו הכתפות שהן אל אחתה עד
כתפי האדם ולמעלה חזר ומחבר אותם ולמטה אל האפוד והאשן לפניו על לבו : (ח) ומשב אפודתו שכתב הי' חגורו ומחברו
כדכתב ויחגור אותן במשב האפוד ויאפוד לו בו : (יא) מעשה חרש אבן דבוק הוא לכך הרי"ש שפת חרש של אבן חומן לפתח ומשקל
דגש הוא כמו גכס לכן המי"ת קמוצה ולא מטופה . פתוחי חותם . כעין פתוחי חותמות של חתמות שעושים בטבעות :

על

מכלל יופי

ז"ל עיון בערבי והוא מעשה הרקמה עשוי עינים עיניים : וחשב בענין האופנות : (אפרהו) . ע"ש ההגויה נקרא
ואכנט . הוא אזור המכנסים : (ז) שתי כתפות . לפי
שהיו על הכתפות נקראו כתפות : (ח) (והשב אפודתו) .
פירוש חגורתו ולפי שהאומגורל הוא ררך המחשבה אכרו

הדגושים

אתם: יב ושמת את שתי האבנים על כתפת האפוד אבני זכרון לבני ישראל ונשא אהרן את שמותם לפני יהוה על שתי שני כתפיו לזכרון: יג ועשית משבצת זהב: יד ושתי שרשרות זהב טהור מגבלת תעשה אתם מעשה עבד ונתתה את שרשלת העבדת על המשבצת: טו ועשית חשן משפט מעשה זהב כמעשה אפוד תעשנו זהב תכלת וארנמן ותולעת שני ושש משור תעשה אתו: טז רבוע יהיה כפול זרת ארבו וזרת רחבו: יז ומלאת בו מלאת אבן ארבעה טורים אבן טור אדם פטרה וברקת הטור האחד: יח והטור השני נפך ספיר ויהלם: יט והטור השלישי לשם שבו ואחלמה

אבניא על שמהת בני ישראל משקען מרמזן דדהב תעביד יתהן: יב ותשני ית תרתין אבניא על כתפי אפודא אבני דכרנא לבני ישראל ויטול אהרן ית שמהתהון קדם יי על תרתין כתפיה לךכרנא: יג ותעביד מרמזן דדהב: יד ותרתין תיבין דדהב דכי מתחמן תעביד יתהן ועובד גדילון ותתן ית תכניא גדילתא על מרמזתא: טו ותעביד חושן דינא עובד אומן בעובד אפודא תעבדיניה דתבא תכלא וארננא וצבע זהורי ובין שזיר תעביד יתיה: טז מרבע יהי עיף זרתא אורכיה וזרתא פותיה: יז ומשלם ביה אשלמות אבניא ארבעא סדרין דאבן טבא סידרא קרמזא סמקן ירקן וברקן סידרא חר: יח וסידרא תניינא איזמרגדין שבזין וסבחרום: יט וסדרא תליתאה קנבירי טרקנא ועין עיגלא

רשי

דכוקים ופתחים (יא): פתוחי' הוחם - כתרנונו כתב מפורש כנלף דעוקא חרלות בלוטיות בתוכן כמו שחור'יו חותמי טבעות הם לחזק האבן כתיב וימורש: על שמות - כמו השמות - מוסבות משבצות - מוקפות האבנים במשכנות וזה שעשה מושב האבן כזה כיון גומא לנודת האבן ויוצקתה במשכנות כאלה המשכנות מוכתת את האבן סביב ונחצר המשכנות ככתפות האפוד: (יב) לזכרון - שיהא רוחה הקדוש ברוך הוא השכנים כחובס לפניו ויזכר נדקתם: (יג) ועשיריה משבצות - מיישע משכנות שנים ולא פירש לך עתה כפרה זו אלא מקנת לכו וכפרת החשן נומר לך פירושן: (יד) שרשרות זהב - שלשלות: מוגבלות - לטוף נבול החשן תעשה אותם: מעשה עבד - מעשה קליעת חושן ולא מעשה נקבים וכפלים כחותן שעושין לכורות אלא כחותן שעושים לעדרקסאות שקורין חש"ירם (ביצה כב): ונתח ארז שרשרות - של עבותות העשויות מעשה עבות על משכנות הללו ולא זה הוא מקום נוחת עשייתן של שרשרות ולא נוחת קביעתן ולכן תעשה החומר כהן לאן לזון ולכן נכתת החומר כהן לשון לזון אלא לשון עתיד כי כפרת החשן חזר ומצוה על עשייתן ועל קביעתן ולא ככתב כהן אלא לאודיע ויקלת לזרך המשכנות שמה לעשות עם האפוד וכתב לך לומר לך המשכנות הללו יוחקו לך לכשתעשה שרשרות משכנות על החשן תתנם על המשכנות הללו: (טו) חשן משפט - שוכפר על קלקול הדין: ד"א מחפט - שוכרה דכרייה וכתבתה חות דריס' נמט כלעז שהמפט יתחם ג' לשונות דכרייטענות הכעלי דינים ונמד הדין ויגוש הדין אם עונש מיתה אם עונש מכות אם עונש גיוון זה עונש לשון כירוי דכריס שמפר' ויזכר דכריו: כמעשה אפוד - מעשה חושב ויחמשת מינין: (יז) זרת ארבו וזרת רחבו - כפול ומוטל לו לפניו כנגד לבו של יהוה על לב אהרן תלוי בכתפיה האפוד הכחות מאחוריו על כתפיו וכפלות ויורדות לפניו ויט וכתבן תלוי בהן בשרשרות וטבעות כמו שחמורש בענין: (יז) ומלאת בו - על שם שהאבנים מוגבלות הנתוקת לכן קורא אותן בלשון תלואים: משובצים

על שקמה בני ישראל מקפן בארבעתהון כמקצו דהם מעבד יתהון : יב ותפדר ית פרחין כדגליהא עד פתמי
אפודא מרגליה מברבן זכיהא לבני ישראל ויטול עדרו ית שקמה בני ישראל על פרחין כחפוי לרובקתא : יג ומעבד
מברבן דהב : יד ומרחין שישלו דהב דבי מתחמו מעבד יתהון עובד קליעא ותחמי ית שושילתא קליעא על
מברבן : טו ומעבד חושן דנא דביה מהובע דיעהון דיראל דאחבסי מן דיעיא וקדרי גצמן קרביהון ולמברבן
על דיעיא עובד ארמן הי עובד אפודא מעבדיה דהבא וגי : טז מברבן עיף ורמא אורגיה ורמא פתייה :

ירושלמי :

ומשלום עמיה אשלימו דאבנא ארבע קריו דאבן טבא
סדרא קמיהא סמקתא ורמקתא ורמקתא פתב ספרש
עליהון שם שקטין חלקא ראונו שמעון לנו :
ומידרא חנינא בדרבנא ומספילינא ועין עיגלא קמב מסרש
עליהון שם שקטין חלקא יהודה וששכר ונבולחן :
ומידרא חלימא וזיוו ברינולין וזמרדיו קמב מסרש עליהון
שם שקטין חלקא דן גפחלי וגר :

יג ומשלים ביה אשקמות ומרגלין טבאן ארבעא
סדרין דמרגלין טבאן כל קביל ארבע טריגונין דעליקא
סדרא קדמאה סמקתא ורמקתא ורמקתא סדרא דו ועליהון
חקיק ומקבש שקמת שקטיא ראונו שמעון ולתי :
יה ושום סדרא חנינא אנומנר וספירגון ונבוכדי
ועליהון חקיק ומקבש שקמת חלקא שקטיא יהודה דן
וגפחלי : יט ושום סדרא חלימא חגייריגון וערקין
ועין עיגל ועליהון חקיק ומקבש שקמת חלקא שקטיא
גד

וסדרא

באר רחובות דקדוקי רש"י

(א) רבנא לומר אלו לא היה דבוק לתיבה של אחריו היה נקוד קרש כשתי קצותיו חלש עכשיו נקוד קרש פתח תחת ה"י ה"ה הוא נדבוק
כאלו כתיב מעשה ח"ס של אבן קשה היאך לדבק אל אבן והלא דומם היא ואינו עושה את עצמו לכן הוסיף רש"י מלת
אויזן וכאלו כתיב מעשה אויזן של אבנים (אויזן ועריק מן איזן מייכסטר מן שטיינר) :

רשב"ם

(ב) עלכתפות האמוד . כתפות האמוד באים עד לוארומחאן ומחאן (ונכפות) [ג"ל ונקפלות] לפנינו שם קבועים שתי אבנים
בראשי הכתפות יש כהן שרשרות שמונעות עד החשן סכננד לנו והוא תלוי בהן : אבני זכרון כיוון שפרש לפנינו חלל יין אכתוב כוקודס
לה' : (יג) ועשית קשבלות והב טהור . כעין טס של זהב שיש גופו' כאלו עושותיו להכניס בו ראשי השרשרות לחתיכה אחת נסה שדומה
לנכול לסוף כעין גופו' שיש בראשי התגורות של משי כדי שתכנס כמשלול : (יד) מונעה עבות . לפי שיש שלשלות כענין אחר
תחובות וזכרון כעין גופו' שיש בראשי התגורות של משי כדי שתכנס כמשלול : (יד) מונעה עבות . לפי שיש שלשלות כענין אחר
על המשלול ועדין לא פורס כאן בא זה נוקם יקבעים . ולפנינו מפרש ששני ראשיהם של שרשרות יתן כטבעות החשן וזני ראשיהן שנותנים
כמשלול יתן ככתפות האמוד אל מול פניו : (טו) חשן העשפט . לפי שנותנים בהם האורים והתנומים שגנידים משפט ישראל ולרכיהם
כדכתיב ושאלו כמשפט האורים לכן קרוי משפט : כפול כענין כים . לפי שנותנים בתוכם האורים והתנומים : (טז) זרת ארכו וזרת רחבו מחובר
למעלה ככתפות ומלמטה כאמוד גמלא הכל מלכוד אחד תמצא כל גוף הכהן מוכסה האמוד המחובר לחשן ולכתפות האמוד . שם לא היו
סוכרות הכתפות יחד אלא באו שתי רצועות עולות על צווארו ותתחברות לשרשרות החשן מלפניו . ח"כ כשהכהן פסוק כעבודה וכוסף
את צווארו למטה יהו נפלות הכתפות ותתפידות וכחשן כופל אל שני קצותיו (ס"א שמחירו) (ס"א שמחירו) של כהן קצות
האמוד העליונות מול החשן : (יז) ומלת כו . גומות להוסיף כהן האבנים : ועשית

מכלל יופי

הדגושים ולולוי הריש היה רגוש לכן לא השהנה תנועתה
במסוכרת כמשפט כל הדגושים : (הפתח את שתי האבנים
על שמות בני ישראל) . רמקתא פתח את שמות בני ישראל
על שתי האבנים . ואפיר לפירוש ביישועי ויהיה על
במקום בית השמוש כמו גמרת אורמ' על הר אחד והדומים
לו : (יג) וירשור . ענינו כמו שרשראות ובחשן
הריש שרשרת נכלת וכן בדברו רבנו ג' ול החרוכין
משי שרשרו ענינו כמו
יש שלול : (מגבלת) . האר והטעם שהיו ממוטת מקלה
בפ"ס (יה יג) הערום . ככתפות א קנה החשן כג' : טס :
המברורה : (טו) חישן
משפט) . קראוכן לפי שהיו עליו האורים והחתיים שחיו

ואהלמה : כ והטור הרביעי תרשיש ושהם וישפה משבצים זהב יהיו במלואתם : כ א והאבנים תהיון על שמות בני ישראל שמים עשרה על שמותם פתוחי חותם איש על שמו תהיון לשני עשר שבט :

כב ועשית על החשן שרשרת נבלת מעשרה עברת זהב טהור : כג ועשית על החשן שתי טבעות זהב ונתת את שתי הטבעות על שני קצות החשן : כד ונתתה את שתי עברת הזהב על שתי הטבעות אל קצות החשן : כה ואת שתי קצות שתי העברת תתן על שתי המשבצות ונתתה על כתפות האפוד אל מול פניו :

כו ועשית שתי טבעות זהב ושמת אתם על שני קצות החשן על שפתו אשר אל עבר האפוד ביתה : כז ועשית שתי טבעות זהב ונתתה אתם על שתי כתפות האפוד מלמטה ממול פניו לעמת מחברתו מפעל ה לחשב האפוד : כח וירכסו את החשן מטבעתו

עינלא : כ וסדרא רביעאה כרוס ימא ובורא ופנטירי מנמץן בדהב יהוון באשלמותהון : כא ואבניא יהוון על שמות בני ישראל תרמי עסרי על שמותהון כתבי מפרש בגלוף דעזקא וכו

על שמיה יהוון לתרי עסר שבטין : כב ותעביד על חושנא תבין מתחמין עובד גדילו דהב דכי : כג ותעביד על חושנא תרמין עיזון דדהב ותתן ותתן עזקתא על תרין סיטרי חושנא : כד ותתן ותתן תרמין גדילן דדהב על תרמין עיזקתא בסיטרי חושנא : כה ויתת תרמין גדילן דעל תרין סיטרוהי תתן על תרמין מרמזתא ותתן על כתפי אפודא לקבל אפוחי : כז ותעביד תרמין עיזון דדהב ותשוי ותתן על תרין סיטרי חושנא על ספרתיה די לעברא דאפודא לניו :

כז ותעביד תרמין עיזון דדהב ותתן ותתן על תרין כתפי אפודא מלרע מלקביל אפוחי לקביל בית לופי מעלוי להמין אפודא :

כח ויחרון ית חושנא מעקמתיה לעקמתיה דאפודא בהושא דתכלתא למהו על המין

אפודא רשי

(כ) משבצים זהב - והיו הטורים כמילואותם עוקפים משבצות זהב בעוזק שיעור שיתמלא בעוכי האבן זהו לשון כמלואותם כשיעור קלוי עביון של אבנים יהיה עוזק המשבצות לא פחות ולא יותר : (כא) איש על שמו - כסדר תולדותם סדר האבנים אולם לראובן - פערה לשמעון - וכן כלם : על החשן - כסביל החשן לקבצה בטבעותיו כמו שפורש למטה בענין - (כב) שרשת : לשון שרשי אילן המאחזין לחילן להאחז ולהתקע בארץ חף אלו יהיו מאחזין לחשן שבהם יהיה תלוי כאפוד והן שתי שרשרות האמורות למעלה כענין המשבצות ואף שרשרות פתר עזקתם כן סרוק לשון שרשים ואמר שהר"י יתירה כמו ע"ם שבשלים וכו' סכריקס ואיני רואה את דבריו אלא שרשרת כלשון עכרית כשלא שלת כלשון עטפה : גבלות - הוא עובדות האמור למעלה שתתקעם בטבעות שיהיו כגבול החשן וכל גבול לשון קצה אשתי"ל כלעו : מעשה עבות - מעשה קליעה : (כג) על החשן - לצורך החשן כדי לקבוע בו - ולא יתכן לומר שתהא תחלת עשייתו עליו שאם כן ויהי הוא מחזור ואוקר ונתת את שתי הטבעות הלא כבר כתובים בו היה לו לכתוב בתחלת המקרא ועשית על קצות החשן שתי טבעות וכו' אף כשרשרות נרדף אתה לכתוב כן : על שני קצות החשן - לשתי אפוחי שנגד העוזר ליענית ולשעולית ככא"ס עול כתפות האפוד : (כד) ונתת את שתי עבותות הזהב - והן הן שרשרות גבולות הכתובות למעלה ולא שיהי עקום

וְיִשְׂרָאֵל וְיִשְׂרָאֵל כִּי וְשֵׁם סָרְקָא רִבִּיעָא קָרוּם
בְּמָא בְּמָא רִבִּיעָא מִלָּא וּמִרְגִּיעָא אֲפִנְטִירִין וְעִלְיָהוּן
תְּחִיל וּמִקְבִּישׁ שְׂמֵתָא תְּלָתָא שְׂבָטָא נְבִילָן יוֹסֵף וּבְנֵימִין
מִשְׁמַעוּן קָדְבָהּ יְהוֹן בְּאַשְׁלָמִיתָהוּן : כֵּא וּמִרְגִּיעָא

הַתְּנִין מִרְגִּיעָבָהּ עַל שְׂמֵתָהּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הֵינִין פְּרָמִיקִין עַל
מִרְגִּיעָא עַל שְׂמֵתָהּ תְּהִינִין לְתַרְסִין שְׂבָטִין : כֵּב
וּמִעֲבִיד עַל הוֹשָׁנָא שִׁישְׁלוֹן מִתְחַבֵּן עִיבֵד קָלִיעָא דְרִתְבִּי דְכִי :
כֵּג וּמִעֲבִיד עַל הוֹשָׁנָא פְּרָמִין עִיבֵד דְרִתְבִּי וְתִימִין וְגוֹי : כֵּד
וּתִימִין יֵת תְּרַתִּין קָלִיעֵן וְגוֹי : כֵּה יֵת פְּרָמִין
קָלִיעֵן רַעַל פְּרִין שְׂרִין תִּימִין עַל פְּרָמִין קְבִימָתָא וְתִימִין עַל
עִיבֵד אֲפִירָא קָלִיעֵן : כֵּו וּמִעֲבִיד פְּרָמִין
עִיבֵד דְרִתְבִּי וְתִימִין עִיבֵד עַל שְׂמֵתָהּ דְלִעֲפָרָא לְאֲפִירָא לְגוֹי : כֵּז
וּתְעִבִיד תְּרַתִּין וְגוֹי : כֶּח וּשְׂבָטִין יֵת הוֹשָׁנָא מִנְעֻקְמִיתָהּ לְעִנְקָתָהּ אֲפִירָא בְּשִׁין חוּקָא דְתִיבְלָא לְמַחְוִי אֲרִיק עַל
הַמִּטָּל עַל הַמִּטָּל וְגוֹי :

רש"י

וּמִקֹּס קְבוּעָה בְּחָסֵן עֲכָשִׁין מִפְּרָשׁ לֶךְ שִׁיבָה תּוֹחֵס אוֹתָן טַכְטְעוֹת וְיֵד עַל סָהֵן הֵן הַרְשָׁעוֹת שֶׁרִיבֵי כֵּף אֵלֶּה פְּקוּדֵי לֹא הוֹכֵפְלוּ : (כֵּה) וְאֵרַת
שְׂתֵי קְצוֹת . מִלְּשׁוֹן עֲבוֹתוֹת כִּי רִשְׁיָהֶם מִלְּכָל אֶחָת : תְּחִיל עַל שְׂתֵי הַמִּשְׁבָּעוֹת . הֵן הֵן הַכְּתוּבוֹת לְמַעֲלָה בֵּין פְּרָשָׁת הַחֲסֵן וּפְרָשָׁת
הַאֲפִירָא וְלֹא פִירַשׁ אֶת דְּרִכָּן וְאֵת מִקְוִיָּן עֲכָשִׁין מִפְּרָשׁ שִׁתְּקַע כֵּהֵן רִשְׁיָהּ הַעֲבוֹתוֹת הַתְּחִיבוֹת טַכְטְעוֹת הַחֲסֵן לִימִין וְלִשְׂמֵאל אֵלֶּה הַנּוֹאֵר שֶׁיִּרְשֵׁי
שְׂרָשׁוֹת הַיּוֹמִית תְּקוּעָה בְּמִשְׁבָּעוֹת שֶׁל יְמִין וְכֵן כִּסְלִי שֶׁמֵּאֵל שֶׁיִּרְשֵׁי שְׂרָשׁוֹת הַשְּׂמֵאלִית : וְנִתְּתָה . הַמִּשְׁבָּעוֹת עַל כְּתוּבוֹת הַאֲפִירָא אֶחָת כִּזוֹ
וְאֶחָת כִּזוֹ נִמְלָאן כְּתוּבוֹת הַאֲפִירָא וּמִזְמִין אֶת הַחֲסֵן שֶׁלֹּא יִפּוֹל וְכֵהֵן הוּא תְּלִין וְעִדִּין שֶׁפֶת הַחֲסֵן הַתְּחִיבוֹת הוֹלֶכֶת וְכֵהֵן וּמִקְשָׁת עַל כְּרִיסוֹ וְאֵינָה
דְּבוּקָה לְוִיבָה לִכְךָ הַנּוֹרֵךְ עוֹד כִּי טַכְטְעוֹת לְתַחֲתִיתוֹ כִּזוֹ שְׂמֵרֵשׁ וְהוֹלֵךְ : אֵל מוֹל פְּנִין . מִלְּאֲפִירָא שֶׁלֹּא יֵת הַמִּשְׁבָּעוֹת כַּעֲבַר הַכְּתוּבוֹת שֶׁלְּפִי
הַמִּעִיל אֵלֶּה כַּעֲבַר הַעֲלִיין שֶׁלְּפִי הַחֲסֵן וְהוּא קְרוּי מוֹל פְּנִין שֶׁל אֲפִירָא כִּי אוֹתוֹ עֲבַר שְׂמֵינִי כִּרְאֵה אֵינִי קְרוּי פְּנִים : (כֵּו) עַל שְׂנֵי קְצוֹת
הַחֲסֵן . הֵן שְׂתֵי פְּאֻזֵּי הַתְּחִיבוֹת לִימִין וְלִשְׂמֵאל : עַל שְׂפָחוֹת אֲשֶׁר אֵל עֲבַר הַאֲפִירָא בִּיתְרָה . הֵרִי לֶךְ שֶׁיִּמִּין הַאֲפִירָא שִׁתְּנִים
בְּשֵׁי קְצוֹת שֶׁל תְּחִיתוֹ הוּא כִּנְגַד הַאֲפִירָא שֶׁעֲלִינוּ אֵינִי כִּנְגַד הַאֲפִירָא שֶׁהִי שְׂמוּךְ לְנֹאֵר הוּא וְהַאֲפִירָא כִּתוּן עַל מִתְּכִין וְעוֹד כִּתוּן סִימֵן שֶׁלֹּא
יִקְבָּעֵה כַּעֲבַר הַחֲסֵן שֶׁלְּפִי חוֹךְ אֵלֶּה כַּעֲבַר שֶׁלְּפִי פְּנִים שֶׁמֵּאֵר בִּיתְרָה וְאוֹתוֹ הַעֲבַר הוּא לְכַד הַאֲפִירָא שֶׁחֲסַב הַאֲפִירָא חוּגְרוֹ לִכְהֵן וּנְקַפֵּל הַסִּינֵר
לְפִי הַכֵּהֵן עַל מִתְּכִין וְקָלָת כְּרִיסוֹ מִכָּאן וּמִכָּאן עַד כִּנְגַד קְצוֹת הַחֲסֵן וְקָצוֹתֵינוּ שׂוֹכְכִין עֲלֵינוּ : (כֵּז) עַל שְׂתֵי כְּתוּבוֹת הַאֲפִירָא מִלְּטַטְרָה .
הַמִּשְׁבָּעוֹת כְּתוּבוֹת בְּרִשְׁיָהּ כְּתוּבוֹת הַאֲפִירָא הַעֲלִינִים הַכֹּאֲסִים עַל כְּתוּבוֹת כִּנְגַד גְּרוֹנוֹ וּנְקַפֵּלוֹת וְיִרְדוֹת לְפָנָיו וְהַטְּכְּעוֹת נוֹה לִיתָן בְּרִשְׁיָהּ הַטְּכֵי
שֶׁהוּא עֲזוּבָה לְאֲפִירָא וְהוּא שְׂמֵרֵשׁ לִבְעוֹת וּמִחֲתִיתוֹ שְׂמוּךְ לְמִקְוִיָּן חֲבוּרִין בְּאֲפִירָא לְמַעֲלָה מִן הַחֲנוּרָה (נוֹעֵט שֶׁהַמִּחְבֵּרֵת לְעוֹמֵת הַחֲנוּרָה) וְאֵלֶּה
בְּתוּבִים מִיַּעַבְד כְּבוֹדָה וְקִיפָת הַכְּתוּבוֹת הוּא שְׂמֵרֵשׁ מִמַּעַל לְחֲסַב הַאֲפִירָא וְהֵן כִּנְגַד סוּף הַחֲסֵן וְנִתָּן פְּתִיל תְּכֵלֶת בְּאוֹתָן הַטְּכְּעוֹת וְכַטְכְּעוֹת
הַחֲסֵן וְרוֹכְסֵן בְּאוֹתוֹ פְּתִיל לִימִין וְלִשְׂמֵאל שֶׁלֹּא יֵהָא תְּחִיתִית הַחֲסֵן הוֹלֵךְ לְפָנָיו וְחוּר לְאֲחוֹר וּמִקְשָׁת עַל כְּרִיסוֹ וְנִמְלָא מִיּוֹשֵׁב עַל הַמִּעִיל
יֵשׁ : מוֹמוֹל פְּנִין . כַּעֲבַר הַחֲסֵן : (כֶּח) וְיִרְכְּסוּ . לְשׁוֹן חֲבוּרֵי וְכֵן . (תְּהִלִּים לֵב) : וְיִרְכְּסוּ אִישׁ חֲבוּרֵי חֲבִירֵי עִיסוֹ וְכֵן
וְהַרְכָּסִים

רשב"ם

(כֵּב) וְעִשִׂית עַל הַחֲסֵן שְׂרָשׁוֹת נִכְלוֹת הַס שְׂרָשׁוֹת שֶׁעַל הַמִּשְׁבָּעוֹת הַאֲמִירִים לְמַעֲלָה : (כֵּג) וְעִשִׂית עַל הַחֲסֵן עַל שְׂתֵי קְצוֹתֵינוּ
הַעֲלִינִים (תְּחִת) (ס"א שְׂתֵי) טַכְטְעוֹת לְהַכְּנִים כֵּהֵן שְׂתֵי הַעֲבוֹתוֹת וְשְׂתֵי קְצוֹתֵיהֶם הַחֲנוּיִם בְּמִשְׁבָּעוֹת תִּתֵּן עַל כְּתוּבוֹת הַאֲפִירָא וְנִמְלָא הַחֲסֵן
תְּלִין בְּאֲפִירָא וְעִדִּין יִכּוֹל לִידוֹ שֶׁל הַחֲסֵן הַתְּחִיבוֹת לְהִיֹּת מִנְעֻבָה כֵּהֵן וְהֵנָּה עַד שֶׁמִּחְבְּרוּ אֵל הַאֲפִירָא כִּזוֹ שְׂמֵרֵשׁ וְהוֹלֵךְ שְׂעוֹפָה כְּקְצוֹת הַחֲסֵן
מִכְּפִינִים שְׂתֵי טַכְטְעוֹת אֶחָד מִכָּאן וְאֶחָד מִכָּאן וְשְׂתֵי טַכְטְעוֹת בְּקְצוֹת הַאֲפִירָא עַל סוּף הַכְּתוּבוֹת וּמִקְוִיָּן חִיבּוּרֵן מִלְּמַטָּה אֵל הַאֲפִירָא וְהַחֲסַב
מִלְּמַעֲלָה הֵיוּ שֶׁל חֲסֵן מִלְּמַטָּה וְשֶׁל אֲפִירָא מִלְּמַעֲלָה כַּשִּׁיבָה פְּתִיל תְּכֵלֶת מִטְּכְּעוֹת הַאֲפִירָא אֵל טַכְטְעוֹת הַחֲסֵן מִלְּמַעֲלָה וְהַאֲפִירָא מִלְּמַעֲלָה
וְהַאֲפִירָא מִלְּמַטָּה : (כֶּח) וְיִרְכְּסוּ וְיַחְתְּרוּ .

מכלל יופי

כִּי נִקְרָאת בְּעֵרְבֵי אֲלֹנִי"ע : שְׂבוּ . הִיא מִהַאֲבִיבִים הַיְקוּרוֹת
וְנִקְרָאת בְּעֵרְבֵי אֲלִס"ג : וְהַלְמָה . הִיא אֲבָן נִקְרָאת בְּעֵרְבֵי
אֵל הַלְמָה הוּא אֲבָן כְּלָמִי שֶׁהִיא בְּאֲצִבְעוֹ לְעוֹלָם יִרְאֶה
הַלְמוֹת : (כ) (תְּרִישִׁי) . שְׂרִישׁוֹ רֵשֶׁשׁ בְּפִלֵּס הַלְמִיד
ד"ה הוּא אֲבָן יִקְרָה וְעִנְיָה דוּמָה לְעִין הַתְּכֵלֶת .
(וִישָׁה) . נִקְרָאת בְּעֵרְבֵי אֲלִבְלוֹר : (וִישָׁה) . שְׂרִישׁוֹ
יִשָּׁף וְאֲשֶׁר שִׁשְׂרִישׁוֹ שֶׁהִיא הַיְהוּד נּוֹסֶפֶת וְהִיא נִקְרָאת בְּקִמְצֵי
רַחְבּוֹ שֶׁפְּטוּ הִיָּה בְּקִמְצֵי הַשֶּׁף בִּשְׁקֵל יִמְחַלֵּל לֶךְ עֲרִפְרָה
וְהוֹסֵב לְקִמְצֵי רַחֵב לְהַפָּאֵרֶת הַקְּרִיאָה וּבְמִכְלָל

קָבְלוּ קְרִיאָתוֹ בְּקִמְצֵי רַחֵב וְלֹא שְׂמַעְנוּ וְלֹא רָאִינוּ בּוֹ מִחֲלוּקָה
נִרְאָה שְׂאִין כִּזוֹר גְּעִיָּא וְאִמְרוּ כִי הִיא אֲבָן הַנִּקְרָאת בְּעֵרְבֵי
אִלִּים הוּא קְרוּב לְלִשׁוֹן הָעֵבְרִי : (בְּמִלּוּאָהֶם) . קְבוּץ
מִלֵּאָת אֲבָן וְרוֹצֵה לְלוֹמֵר שֶׁהִיא מִמִּלָּא הַמִּשְׁבָּעוֹת כְּאֲבִיבִים
וְלִפְיָקֵד נִקְרָאוּ הַאֲבִיבִים אֲבִיבֵי מִלֵּאִים . (כֵּב) נִקְלָוֹת שֶׁ
בְּפִרְסֵי אֲבָדוֹרָה : (כֵּד) (עֲבַתְרָת) .
קוֹרֵד וְגַיִשׁ וְהִרִי קָם פִּירֵשׁ כִּי לִשׁוֹן עֲבוֹת
חֵבֵל מִשְׁלֵשָׁה מִיתְרִים כְּפִירוֹשׁ רִז"ל בְּעִנְיָן עֵין עֲבוֹרָת
טְרוּנְצָא"ש בְּלַעַז : (כֶּח) (וְיִרְכְּסוּ) . כִּרְוִסֵד וְגַבְרֵוֹ
הַחֲסֵן

מטבעיהו מטבעתו אל-טבעת האפור בפתיל תכלת
 קר' ק' מצוה ק' להיות על-תשב האפור ולא-יונה החישן
 ר' מצל האפור: כט ונשא אהרן את-שמות
 בגוי-ישראל בחשן המשפט על-לבו בבאו
 אל-הקדש לזכרון לפני-יהוה תמיד:
 ל ונתת אל-חישן המשפט את האורים
 ואת-התמים והיו על-לב אהרן בבאו לפני
 ד' יהוה ונשא אהרן את-משפט בגוי-ישראל
 שלישי ער-לבו לפני יהוה תמיד:
 ס לא ועשית את-מעיל האפור
 כליל תכלת: לב והיה פיראשו בתוכו
 שפה יהיה לפיו סביב מעשה ארג כפי תהרא
 יהיה-לו לא יקרע: לג ועשית על-שוליו
 רמגי תכלת וארמגן ותולעת שני על-שוליו
 סביב ופעמני זהב בתוכם סביב: לד פעמן
 זהב ורמון פעמן זהב ורמון על-שולי
 המעיל סביב: לה והיה על-אהרן לשרת
 ז' ונשמע קולו בבאו אל-הקדש לפני יהוה
 ובצאתו ולא ימות: ס לו ועשית ציץ
 זהב טהור ופתחת עליו פתחי האם קדש
 ליהוה: לו ושמת אתו על-פתיל תכלת

מצוה ק"א

אפודא ולא-יתפרק הושנא מעלוי אפודא
 כט ויטול אהרן ית-שמהת בגוי-ישראל
 בחשן דינא על-לביה במעלוה לקודשא
 לדכנא קדם-י תדינא: ל ותתן בחשן
 דינא ית-אורינא ונת תומיא ויהוין על-לב
 דאהרן במעלוה קדם יי ויטול אהרן ית-
 דין בגוי-ישראל על-לביה קדם יי תדינא:
 לא ורעביד ית-מעילא דאפודא נמוי
 תכלא: לב ויהי פומיה כפיל לגויה תורא
 יהיי-מקף לפומיה סהור-סחור עובד קח
 כפום שיריין יהי-ליה לא יתבנע:
 לג ותעביד על-שפולוהי רמוגי תכלא
 וארמגנא וצבע זקורי על-שפולוהי סחור-
 סחור וננין דדהב ביניהון סחור-סחור:
 לד ונא דנהבא ורמונא ונא דנהבא
 ורמונא על-שפולי מעילא סחור-סחור:
 לה ויהי על-אהרן לשמשא וישחמו
 קליה במעליה לקודשא קדם יי ובמפקיה ולא
 ימות: לו ותעביד ציצא דדהב דמו
 ותגלוף עלוהי כתב מפרש קודש ליי:
 לו ותשני יתיה על-חוטא דתכלתא ויהו

והיה

רש"י

על
 (ישעיה ב) והרכסים לנקמה תרים המנוכחים זה לא שח"א לירד לגיה סטיוס אלא כקושי גדול שמתוך פמיכתן בגיה וקופה ועמוקה
 וכו' לנקמה פוסור וכו' ליי: להיות על השב האפור - להיות החשן דכוח 56 חשב האפור: ולא יזח: לשון כיתוק ולשון ערט
 הוא כדברי דודס כן לדרש: (ל) את האורים ואת ההומים: הוא כתב סם המסורס שהיה בותנו כחון כפלי החשן שעל ידו הוא חוזר
 דבריו ויתעס את דבריו (יזכא פב) וכו' קרס שני היה החשן שח"א לכהן גדול להיות מפורסר בגדים אזל אותו הסס לא היה כעוט
 ועל סם אותו הסתוב הוא קרוי נשכט סלאור (במדבר כז) וזאל לו במשפט האורים: את המשפט בני ישראל - דבר סס
 נשפטס ומכחים על ידו סם לעשות דבר או לא לעשות ולפי עדרס הגדה שהחשן מכסר על מיעוטי הדן בקרא נשפט ע"ס סליחת
 הנשפט: (לא) את כיעיל האפור - שהסוד-עתו עליו לתגורס: כליל תכלת - כולו תכלת שאין מין אחר מעורב בו:
 (לב) והיה פי ראשו - פי המניל שנכתו הוא פתיחת בית הצואר: בהוכו - כתרצומו כטל לגויה כטל לתוכו להיות לו
 לפה כפילתו והיה נשכט סלאור ילא דרפט: כפי החרא - למדנו שהסריגים סלהס פיהס כפול: לא יקרע - כדי שלא יקרע
 ויקרעו עובר בלאו (יזכא עב) הוא מענין לאוין סתורה וכן לא יזח הסן וכן לא יסורו מקמו הכלמר ככדי החרון: (לג) רמוגי
 עגילים

כט ויטול אהרן נח שמהה בני ישראל בהשן דינא על לביה בזמן מעליה לקדשא לדוקן נח קדם יי תדיא :
ל וחתן בהשן דינא נח ארץא דמנהרין קליהון ומפרסקין טמיכו דבירה ישראל ונת ארמא דמשלימין בעוקדיהון
לכנתא נכא דתבע אילפן מן קדם יי בהון דבהון תקיק ומפכש שקמא נכא נקדישא דביה אהרן מלח מאה וישרתי
אלמא ותקיק ומפכש נכאן שמהה דבה חתם קארי עלקא פום תהוקא נכא מן שירויא וכל מאן דמדבר ההיא
שקא קדישא בשעת אנחי משתויב וטמירן מנלין ויהון על לבא דאהרן בזמן מעליה קדם יי ויטול אהרן את דין
בני ישראל על לביה קדם יי תדיא : לא ותעביד ית מנטר מעילא דאפודא שניר חוטא דתכלא :

ירושלמי :

ויהי פום רישיה במצעה סיפוא יהוי מקיף לפתיה תווקה
עובד גררי כפרם סירא יהוי ליה לא ותכנע :

ותווררין דדנבא במצעהון תוור תוור : לד תוורא דדנבא ורמונא דתכלתא ודצבע והורי תוורא דדנבא ורמונא
דדנבא ודצבע והורי על שיפולי מנטר מעילא תוור תוור סכרמחון שבצעין וחר : לה ויהי עטיף על אהרן
לשמא וישתמע קליה בזמן מועליה לקדשא קדם יי ונזמן מיפקיה ולא ימות באישא מצלחבא : לו ותעביד
שקא דדנב דבי ומגלוף עליו תקיק ומפכש קדש לגי : לו ותשני ימיה על שניר חוטא דתכלתא למכפרא על

חציפי

רש"י

עגולים וחלולים היו כמין רמונים העשויים כביצת תרנגולת : ופעמוני זהב - וגו' עם עגלון שכתוב : בתוכם סביב - כינים
סביב כיו שני רמונים פעמון אחד דבוק ותלוי בשולי החציל : (לד) פעמון זהב ורמון פעמון זהב ורמון פעמון זהב ורמון אצלו :
(לה) ולא ימות - ומכלל לוא אתה שנוע האם יהיו חלולים יתחייב מיתה האם יכנס מחוסר אחד מן הכנדים הללו יחייב מיתה
כדי שמים : (לו) ציץ - (סוכה) כמין טעם של זהב היה רחוקה' אכבעת מקיף על המזת מחוץ לארון : (לז) על פתיר
תכלת

רשב"ם

ועל האפוד שלכס עליו את האפוד : (ב) את האורים והתומים כעין הכנעות של שמות בדבר הקב"ה שהיה נותן כחן להגיד משפט
וארכיבם אם העב"ש מנידים להם תרבי' וקמנים שלהם כרוח טומאה להכדיל כמה הכדלות בין טומאה לטהרה ק"ו לקדושה שמגדת :
(ג) כליל תכלת כולו תכלת ונראה בעיני לפי שהיא כראית תחת האפוד והחשן כאלים לזכרון וגם התכלת שדומה לרקיע הרי הוא לזכרון
עמ' גרבוניו אל תכלת שכלי' ת שבתכלת דומה לים וים דומה לרקיע ורקיע דומה לכסף הכבוד לפיכך הוא תכלת כולו ולא ארבעתן ולא
תולעת השני : (גכ) (פי תח"ח) - (כק"ש"ז) פי ראשו שפתו שמכניס ראשו כזלזנסו - כטובו באחזניתו לנעילה להכדיל כעין חלבושים
שלכניסו : לא ירקיע - לא יפתח בית ציורו למטה כעין חלבושים שלנא אלא למעלה שבעת אריגה מניחים בו צוואר : (גד) כתובס -
בין רימון לרימון ולא בתוך הרימון : (גה) ושמע קולו כבא אל הקדש - שפעמונים נוקשים ומכים זה לזה אע"פ שכליטת הרימונים כיניהם
ולפי שזוה הקב"ה הכול אדם לא יהיה כחל חוועד כהאו לכפר וקדש עד לא תולקן צויה הקב"ה וכשמע קולו כבא ויתרחק מהשומעים שם :
(גו) ועשית ציץ - לפי שבתנו על נזח מקום ראי' בני אדם קרוי ציץ כמו מליץ עון התיכים כמו שפרשתי על השקוף כך
נראה בעיני : קדש ליי' - על האפוד ועל החשן היו שמות בני ישראל לזכרון שכפר הקב"ה על עון הקדשים שיקדשו בני ישראל
הכתובים למטה ען הנץ כחבני האפוד והחשן - קדש לה' כלומר הקב"ה מרצה עון הקדשים : (גז) ושמת אותו על פתיל תכלת
פתיל

מכלל יופי

החשן לחברו עם האפוד שהוא למעלה ממנו מענין
מעיניו והרכסים לבקעה שפירושו שהיה חיבושים
(ולא יזח) : ענינו ולא יבדל בלומר שלא יסיר ולא יזח מעל
האפוד ודומה לו בלשון רז"ל מי שבו תיחי חלב פ' צמחיה לב
וגסי הרוח : (ל) (את האורים ואת התומים) - יאכי
גלור מענין אורה ולא נתבאר אצלנו מה הם האיר סורה תמים
כי ירמה לפי הפסוקים שהמדבר אחר וילתי אבני החשן
רש"י פירש שהוא ככס עם המפורש שהיה נזכר הודן כפלי
החשן שעל יונה הוה מאיר את דבריו ומתמים את דבריו :

החשן שעל יונה הוה מאיר את דבריו ומתמים את דבריו :
אבנטיים 48 כ"ח

והיה על המצנפת אל-מול פני המצנפת
 יהיה: לה והיה ער-מצח אהרן ונשא
 אהרן את-עזן הקדשים אשר יקדישו בני
 ישראל לכל-מתנת קדשיהם והיה ער-
 מצחו תמיד לרצון להם לפני יהוה:
 לט ושבצת הכתנת שש ועשית מצנפת
 שש ואבגט תעשה מעשה רקס: מ ולבג
 אהרן תעשה כתנת ועשית להם אבגטים
 ומגבעות תעשה להם לכבוד ולתפארת:
 מא והלבשת אתם את-אהרן אחיד ואת-
 בניו אתו ומשחת אתם ומלאת את-תדם
 וקדשת אתם וכהנול-לי: מב ועשה להם
 זכנסים-בד לבסות בשר ערוה ממתנים ועד-
 זרכים יהיו: מג והיו על-אהרן ועל-בניו
 בבגים אל-אהל מועד או בגשתם אל-
 המזבח לשרת בקדש ולא-ישאו עזן ומתו
 חקרת עולם לו ולרצו אהריו:
 ס א וזה הדבר אשר-תעשה להם
 לקדש אתם לכהן לי לקח פר אחד בן-בקר
 ואילם שנים תמימים: ב ולחם מצות וחלת
 מצות בלולת בשמן ורקיקי מצות משתים
 בשמן סלת חטים תעשה אתם: ג ונתת
 אותם על-סר אחד והקרבת אתם בסל ואת-

הפר רש"י

על-מצנפתא לקביל אפי-מצנפתא יהי:
 לה ויהי על-בית-עיניה דאהרן וישור
 אהרן ית-ענית קודשיא די יקדשון בני ישראל
 לקל-מתנת קודשיהון ויהי על-בית-עיניה
 תדירא לרצוא להון קדם יי: לט ותבג
 כתונא דבוצא ותעביד מצנפתא דבוצא
 ותמיין תעביד עובר צייר: מ ולבגי אהרן
 תעביד כתונין ותעביד להון תמינין וכובעין
 תעביד להון ליקר ולתושבחה: מא ותלביש
 יתהון ית-אהרן אהרן וית-בנויה ועמיה
 ותרכי יתהון ותקריב ית-קורבניהון ותקדיש
 יתהון וישמשון קדמי: מב ועיבד להון
 מכנסין-דבוץ לכסאה בסר ערייא מחרצין
 ועד ירכן יהון: מג ויהון על-אהרן ועל-
 בנויה במעלהון דמשפן זימנא או במקרבון
 למדבחה לשמשא בקודשא ולא-יקבלון
 חוקא ולא-ימותון קים עלם ליה ולבנותיה
 בתרוהי: א ודין פתנקא דתעביד דהון
 לקדשא יתהון לשמשא קדמי סב תור תו
 בר-תורי ודיכרין תרין שלמין: ב ולחם
 פטיר ונריצן פטירין דפילן במשה ואספונין
 פטירין דמשיחין במשה סולת דחישין
 תעביד יתהון: ג ונתת יתהון על-סלא תו
 ותקריב

תכלת - וכוונתו אחר הוא חומר ויתנו עליו פתיל תכלת ועוד כתוב כאן והיה על המצנפת ולמטה הוא חומר והיה על מצח אהרן
 (ובחיים כה) וכשיטת קדשים שנינו שערן היה כראה בין זין למצנפת שסלמית תפילין למדנו שהמצנפת למעלה כגובה הראש ואינה עמוקה
 לכנס בה כל הראש עד המצח והצד מלמטה והפתילים היו ככוכים ותלויין כוכבי ראשים וכאלמנעו ססה כג' מקומות הללו פתיל מלמעלה
 אחד תחתן ואחד עכפמים כנגדו וקושר ראשי הפתילים מחזורי העורף שלשתן ומנאלו בין אורך הטם ופתילי ראשיו מוקיפין את הקדקד והפתיל
 האמצעי סבראזו קשור עד ראשי הטנים והולך על פני רוחם הראש מלמעלה ומנאל עשויו כתיב וכל פתיל האמצעי הוא חומר ויהי על
 המצנפת והיה בותן הצד על ראשו כתיב כוכב על המצנפת והפתיל האמצעי מחויקו סחינו כופל והטם תלוי כנגד מצחו ונתקיימו כל המוקדשות
 פתיל על הצד וכן על הפתיל ופתיל על המצנפת מלמעלה: (לה) ונשא אהרן - לשען סליסה ואעפ"כ חיימוזן ממש חיימוזן אהרן מלמעלה
 המושא